

Nr 392.

Av herr **Bengtson** och herr **Petersson, Emil**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avlönings- m. fl. anslag under riksstatens fjärde huvudtitel för budgetåret 1951/52 m. m.

I Kungl. Maj:ts proposition nr 110 framlägges bl. a. förslag om ändrad statsammansättning för flottans underofficerare.

Underofficersorganisationen vid flottan har sedan 1948 varit föremål för undersökningar av marinens *underofficerssakkunniga* och de sakkunniga ha till årets riksdag framlagt ett förslag om att hela befälsorganisationen vid flottan bör bli föremål för utredning.

I avvaktan på att sådan utredning kommer till stånd föreslå de sakkunniga vissa organisationsändringar, i huvudsak upplagda så, att den stora maskinbefälsbristen vid flottan skall kunna hävas och i tjänst varande utbildad personal skall kunna förmås kvarstanna. De sakkunniga ha företagit en inbördes värdering av underofficerstjänsterna vid flottan och med vederbörligt tillstånd härvid begagnat sig av den hittills outnyttjade lönegraden Ma 8. Härigenom har åstadkommits en viss höjning av tjänsteställning och löner. Värderingen har lett till att maskinpersonal och viss hantverkspersonal kommit att stå i bättre läge än övrig underofficerspersonal. Det har under utredningen konstaterats, att de största vakanserna förefinnas inom maskinpersonalen och den i hantverksgruppen ingående telepersonalen. Den sistnämnda gruppens vakanser äro dock i viss mån beroende på att gruppen är under uppsättning och att man ännu ej hunnit utbilda personal för densamma.

1948 beslöt riksdagen med anledning av motionen nr I: 365, att marinens maskinbefäl skulle bli föremål för särskild utredning. Detta på grund av de stora vakanser, som förefunnos inom denna avdelning, och på grund av att maskinbefälet ansågs både i fråga om arbete och ansvar intaga en från övriga underofficerare avskild ställning.

Den sedan tillsatta utredningen synes emellertid icke ha verkställts enligt riksdagens direktiv, utan man har sammanfört maskinbefälsutredningen med utredningen av underofficersorganisationen i övrigt. Detta har medfört att utredningen icke medhunnit hela marinens maskinbefälskårer utan måst uppskjuta kustartilleriets maskinbefälsutredning till ett senare skede.

Utredningen synes ha skett så, att man fastställt värdering av maskinbefälet och sedan ha övriga underofficerare inplacerats i graderna med

tanke på lämpligast möjliga uppdelning för betryggande av befordringsgången — sålunda utan någon egentlig värdering. Vi anse oss böra påpeka detta, enär det kommit att inverka på hela utredningen.

Utredningsresultatet för flottans underofficerare förelåg omkring den 15 februari i år. Efter en anmärkningsvärt kort remisstid — vilket påpekas av samtliga remissmyndigheter — har förslaget nu förelagts riksdagen. De i utredningen deltagande personalrepresentanterna ha reserverat sig mot skilda delar av förslaget, maskinbefälsrepresentanten särskilt emot att utredningen icke skett i enlighet med de riktlinjer riksdagen uttalat sig för, samt mot den undervärdering av vissa tjänster, som enligt hans mening vore för handen. Representanterna ha emellertid ansett sig tvungna godkänna förslaget som ett provisorium intill det, att den i det föregående nämnda utredningen föreligger färdig men förutsätta att — för att detta skall kunna rekommenderas — deras i reservationerna framlagda förslag måtte vinna beaktande.

Maskinbefälsrepresentanten hr Hellman påvisar i sitt särskilda yttrande, att vakanserna inom flottans maskinbefälskader under utredningen ytterligare ökats och av en till utredningen fogad hemlig del framgår, att det även efter föreslagen nedskärning av kåren kommer att dröja årtal innan vakanserna inom maskinbefälskåren kunna beräknas bli fyllda. Därvid har man optimistiskt nog icke räknat med någon avgång under tiden. (Beträffande läget nu torde s. 146—147 i betänkandet förtjäna studeras.)

De sakkunniga ha sökt att inom underofficerskårens ram få fram en provisoriskt tillfredsställande lösning av underofficersproblemet vid flottan och därvid har flertalet av föreslagna befattningar i Ma 8 och Ma 6 kommit att tilldelas maskinstaten i och för tillsättande av befattningar som maskintjänstchefer (uppbördsmaskinister) och elektrotjänstchefer (uppbörds-elektriker) i olika fartyg. Härvid har man sökt värdera befattningarna beroende på arten av ansvar, underställd personal etc.

1949 års tjänsteförteckningskommitté synes dela de sakkunnigas uppfattning beträffande värdet av dessa tjänster, ty i sitt remissyttrande anför kommittén, att den anser, att oavsett det att deras arbete beträffande värderingen av förvaltartjänsterna vid försvaret ännu icke slutförts, man bör kunna tillsätta dessa befattningar i såväl Ma 6 som Ma 8, om så anses erforderligt vid innevarande års riksdag. Kommittén säger sig vara av den uppfattningen, att dessa tjänster icke i egentlig mening kunna anses vara några förvaltartjänster, utan att de närmast äro att betrakta som driftschefer i sin arbetsutövning.

Civilförvaltningen synes också vara av den uppfattningen att maskinbefälet borde tillhöra en särskild teknisk kår.

Chefen för marinen har av underordnade chefer infordrat yttrande över underofficerssakkunnigas betänkande och av de inkomna yttrandena in-

hämta vi, att *marinöverdirektören* och inspektören för *ubåtsvapnet* (de i egentlig mening »tekniska cheferna») vilja gå längre i flera avseenden än de sakkunniga gjort beträffande förbättrande av förhållandena. De militära cheferna däremot, cheferna för örlogsstationerna, föreslå långt gående nedskärningar främst med motivering att *ett tillmötesgående av maskinbefälets önskemål skulle komma att försvåra rekryteringen av övriga yrkesavdelningar*. I sammanhanget beröres icke att telegruppen och av övriga hantverksgrupper kvartermästarna i fråga om antal förvaltarbefattningar mycket väl kunna jämföras med maskinstaten.

Chefen för marinen har i sitt till Kungl. Maj:t avgivna remissyttrande i det väsentliga följt stationschefernas förslag och föreslår sålunda, att vakanserna elimineras genom tillsättande av högbåtsmän i ett stort antal befattningar. Högbåtsmän till det antal, som skulle erfordras härför, finnas för närvarande icke. De som nu äro anställda vid flottan tjänstgöra i underbefälsbefattningar och måste, för att kunna ersätta vakanta underofficerare, i sin tur ersättas av annat underbefäl, av vilka f. n. icke fullt antal finnes.

Detta har observerats av *Försvarsväsendets underbefälsförbund*, som i sitt remissyttrande anför, att det bör bli föremål för utredning, huruvida icke en del nu såsom underbefälsbefattningar registrerade tjänster kunna uppehållas av menig. Underbefälsförbundet anför vidare, att de till underofficerstjänster uttagna högbåtsmännen böra erhålla en mot deras ökade ansvar avpassad lön och att ledigblivna underofficershytter böra ställas till deras förfogande. Av maskinbefälsrepresentanten i utredningen framhållen risk för kretsgång synes alltså vara på väg att förverkligas och den synnerligen diskutabla »vinst», som genom omorganisationen kunde åstadkommas, bleve mindre kvalificerad personal till samma kostnad som för närvarande.

Svenska underofficersförbundet synes icke dela marinchefens rädsla för svårigheter att bemanna övriga yrkesgrenar, även om maskinisterna skulle erhålla förbättrade befordrings- och avlöningsmöjligheter, utan ansluter sig i sitt yttrande till principerna i maskinbefälsrepresentantens reservation.

Departementschefen går med på förnyad utredning beträffande hela befälsorganisationen vid flottan och pekar i det avseendet på den pågående befälsutredningen. I övrigt har konstaterats att man inom försvarsdepartementet icke vore ovillig följa de sakkunnigas förslag, men att man ansett sig icke kunna förbigå chefens för marinen yttrande. Propositionen utmynnår sålunda i ett förslag, som, i stället för att bereda personalen förbättringar, kommer att betyda en avsevärd försämring i flera avseenden. Försämringen, främst påverkad av förslaget om borttagande av det visserligen lilla men dock reella tillägget för handhavande av uppbörder (15: — kr. pr månad) samt borttagande av förhöjningen i sjö tillägg för maskinbefälet,

går ut över större flertalet av den grupp, varur för närvarande avgångarna äro som störst, nämligen underofficerare av 2. graden. Personalen konstaterar att grunden för borttagandet, nämligen utredningens program att uppbördsmännen skulle erhålla högre tjänsteställning och lön i stället för uppbördsmanntillägg, icke längre förefinnes. Antalet uppbördsmän har minskat och det antal, som erhåller förhöjning genom befordran, är försvinnande litet i förhållande till det antal, som skulle komma att förlora den lön de nu ha.

Chefen för marinen har i ett meddelande till Svenska underofficersförbundet sedermera angivit, att han hos departementschefen framhållit, att han icke har något att erinra mot att departementschefen i sitt förslag till Kungl. Maj:t frånge marinchefens yttrande, en sak som departementschefen emellertid icke ansett sig kunna göra. På grund härav har alltså propositionen kommit att starkt avvika från de sakkunnigas förslag.

Vi kunna i sammanhanget icke undgå fästa uppmärksamheten vid att man avser pålägga den starkt decimerade maskinbefälskåren ytterligare arbete och ansvar genom insättande av lägre kvalificerat maskinbefäl utan att därför på något sätt kompensera det examinerade maskinbefälet för vare sig ansvars- eller arbetspålägget. Det vill synas som om man härvid icke tagit hänsyn till att vakanserna för närvarande äro beroende på att arbete, ansvar, lön och tjänsteställning icke på något sätt stå i relation till varandra.

Beträffande insättandet av den lägre kvalificerade arbetskraften har man tydligen icke heller observerat vad kommerskollegii tekniske konsulent anför i sin rapport från handelsflottan och icke sökt tänka sig in i vad det skulle ha för konsekvenser för örlogsflottan med dess dyrbara och svårersättliga maskinmateriel, om den skulle komma i samma läge som handelsflottan. Vådorna av att använda okvalificerad personal belysas med skärpa i bemälda rapport.

Vi ha icke heller kunnat undgå göra vissa jämförelser med huru man i handelsflottan söker behålla utbildad personal genom att bl. a. kompensera maskinchefer och maskinister å fartyg, där obehörigt maskinbefäl på grund av rådande brist måste mönstras ombord.

Ej heller har det undgått oss, huru man i våra grannländer och för övrigt inom alla sjöfarande nationer på ett helt annat sätt värdesätter det marina maskinbefälet än vad fallet är i Sverige. Utan kvalificerad personal för den tekniska materielens skötsel torde landets ansträngningar att vidmakthålla och påbygga ett starkt sjöförsvär vara bortkastade och de pengar som läggas på att söka bibehålla en hög kvalitet på marinens maskinpersonal torde vara väl använda.

Det har meddelats oss, att maskintjänstchefer av underofficers grad i flottans fartyg vid avmönstringar å örlogsvarv och vid översyner av fartyg,

tillhörande kustflottan och tillfälligt förlagda till varv, med tillhjälp av egen besättning utfört arbeten av sådan omfattning att de kunna sägas flera gånger om ha intjänat sin årslön. Det torde vara slöseri med statens medel att inte tillse, att sådan personal stannar i tjänst. Maskinbefälsrepresentanten har anfört många vägande skäl, som vi anse värda allt beaktande.

Det är för oss svårförståeligt, att marinchefen kan finna det berättigat, att maskintjänstchefen i ett pansarskepp, en jagare, en ubåt, ett ubåtsmoderfartyg eller en statsisbrytare i fråga om lön och oftast även i fråga om tjänsteställning skall stå under en gradpasserande löjtnant. Det gäller här män i ålder omkring 45—50 år, i många fall ännu högre, som efter avlagd sjöingenjörsexamen ha 25 till 30 års praktik i fartygen och som uppnått slutlönegraderna. Förhållandet måste anses vara ett bevis för bristande värdering av för staten synnerligen viktig personal, och de sakkunnigas förslag om en revidering av hela befälssystemet vid flottan förefaller synnerligen högaktuellt. Detta får dock icke förhindra, att alla till buds stående medel tillvaratagas för att kvarhålla den personal vi nu ha.

Med hänsyn till att vi i dag ha en flotta, som är värd den respektabla summan av *1 miljard sju hundra miljoner kronor* (1 700 000 000 kr.) och att maskin-, elektrisk- och övrig teknisk utrustning, handhaven av maskinbefäl, representerar en god del av kostnaden, vill det synas oss som om en försämring av denna personals förhållanden med fortsatta avgångar som följd måste vara en dålig politik.

Vi ansluta oss till det av marinunderofficerssakkunniga framlagda förslaget till omorganisation av flottans underofficerskår med de ändringar för maskinbefälets del, som förordats i det till de sakkunnigas betänkande fogade särskilda yttrandet av maskinbefälsrepresentanten herr Hellman. Vi vilja således föreslå, att utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit i propositionen nr 110, följande befattningar måtte inplaceras i följande lönegrader, nämligen i lönegrad Ma 8 maskintjänstchef (uppbördsmaskinist) å 9 stadsjagare och jagaren Klas Horn, en kontrollant vid maskinistsektionen, ÖVK, samt femton vikariatslöneförordnanden för maskintjänstchef (uppbördsmaskinist) å större ubåtar, sammanlagt 26 befattningar, samt i lönegrad Ma 6 maskintjänstchef (uppbördsmaskinist) å 2 ubåtsjaktfartyg och 6 kustjagare, 4 vaktbefälhavare i maskin å 2 kryssare, 2 instruktionsunderofficerare vid vissa skolor och kurser, elektrotjänstchef (uppbördselektriker) å 10 stadsjagare och jagaren Klas Horn samt vikariatslöneförordnanden å 9 mindre ubåtar, eller sammanlagt 34 befattningar.

Samtliga dessa befattningar äro upptagna i de sakkunnigas förslag men icke i Kungl. Maj:ts proposition.

Därutöver vilja vi föreslå, att följande befattningar inplaceras i de båda nämnda lönegraderna i enlighet med det förslag, som framlagts i det särskilda yttrandet av hr Hellman, nämligen maskintjänstchef (uppbördsma-

skinist) å jagarna Uppland och Öland (av de sakkunniga föreslagna i lönegrad Ma 6) samt en lärare vid marinens underofficersskola, sammanlagt 3 befattningar, samt i lönegrad Ma 6 elektrotjänstchef (uppbördselektriker) å jagarna Uppland och Öland samt en lärare vid marinens underofficersskola, också sammanlagt 3 befattningar. Kostnadsökningen i förhållande till de sakkunnigas förslag torde för samtliga här föreslagna befattningar komma att uppgå till cirka 8 000 kr. pr år.

Beträffande vikariatslöneförordnande för maskintjänstchefer å ubåtar må nämnas, att detta utgör en form för löneförbättring åt ifrågavarande befattningshavare, som föreslagits av de sakkunniga. Dessa ha emellertid ansett, att den högre lönen skall utgå endast under tid befattningshavarna tjänstgöra ombord på ubåt, d. v. s. när denna är rustad. Reservanten hr Hellman har föreslagit, att vikariatslöneförordnandet skall utgå, oberoende av om ubåten — större eller mindre — är rustad eller icke, och att förordnandet skall bibehållas, så länge vederbörande uppfyller de fordringar, som enligt gällande grunder uppställas för ubåtstjänst. Vi ansluta oss till den sistnämnda uppfattningen, som vi finna välgrundad, eftersom befattningshavarna i fråga ha lika stort arbete och ansvar, antingen ubåten är rustad eller befinner sig å ett varv.

Beträffande befordringsgången ansluta vi oss till Kungl. Maj:ts förslag, att örlogsstationens underofficerskår skall utgöra befordringsenhet. Dessutom anse vi, att befordringen bör ske inom respektive yrkesavdelningar. I annat fall komma de av de sakkunniga företagna värderingarna av de olika befattningarna i fråga om lönegradsplaceringar och tjänsteställning att bli meningslösa.

Med anledning av vad som sålunda anförts få vi hemställa,

att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 110, i vad den avser Flottans underofficerare, måtte — utöver vad Kungl. Maj:t under ifrågavarande punkt föreslagit — besluta inplacera följande befattningar i nedan nämnda lönegrader, nämligen:

i lönegrad Ma 8:

maskintjänstchef (uppbördsmaskinist) å 9 stadsjagare och jagaren Klas Horn	10	befattningar;
maskintjänstchef (uppbördsmaskinist) å jagarna Uppland och Öland	2	»
kontrollant vid maskinsektionen, ÖVK vikariat	1	»
vikariatslöneförordnanden för maskin- tjänstchef (uppbördsmaskinist) å större ubåtar	15	»
Lärare vid marinens underofficersskola . .	1	»

Sammanlagt 29 befattningar;

i lönegrad Ma 6:

maskintjänstchef (uppbördsmaskinist) å 2 ubåtsjaktfartyg och 6 kustjagare	8	befattningar
elektrotjänstchef (uppbördselektriker) å jagarna Uppland och Öland	2	»
elektrotjänstchef (uppbördselektriker) å 10 stadsjagare och jagaren Klas Horn	11	»
vaktbefälhavare i maskin å 2 kryssare . . .	4	»
instruktionsunderofficerare vid vissa sko- lor och kurser	2	»
vikariatslöneförordnanden för maskin- tjänstchef (uppbördsmaskinist) å mindre ubåtar	9	»
lärare vid marinens underofficersskola . .	1	»
<u>Sammanlagt</u>		<u>37</u> befattningar

samt uttala, att beträffande beföringsgången för flottans underofficerare, underofficerskåren vid en örlogsstation liksom hittills måtte utgöra beföringsenhet, men att beföringen måtte ske inom varje yrkesavdelning.

Stockholm den 10 april 1951.

Torsten Bengtson.

Emil Petersson.